

До перлин літератури
Веде мови гідний Дух.
Щоб цвіли сади культури,
Рідній мові дай ходу.

20.05.2004 р. м. Ананьїв Одеської обл.

Отримано: 25.02.2005 р.

ЛІТЕРАТУРНА КОМПОЗИЦІЯ «БЛАЖЕННИЙ НАШ МИТРОПОЛИТ»

Розділи:

- I. Пролог (Вступ). Про всебічну діяльність І.Огієнка.
- II. Про Церкву. Переклад Біблії.
- III. І.Огієнко про українську мову. Наука про рідномовні обов'язки.
- IV. Епілог. «Люби Україну» — найголовніша заповідь І.Огієнка.

I. Пролог

БЛАЖЕННИЙ НАШ МИТРОПОЛИТ

Такий Всевишнього Закон,
Що відійшов Іларіон,
Проживши сто — без десяти.
Колись він мусів відійти...

Був сином бідної вдови,
Не мав за що учитись...
Та віра й здібність голови
Допомогли добитись,
Що став Професором, Деканом
І Ректором, Міністром теж,
Але не перейшов він меж
І не зробився таким «паном»,
Як безліч інших в тих часах.
Пізніш став знаний в світі
Та, як світило в небесах,
Тримавсь в своїй орбіті.

Він був Премудра Голова!
Його думки, його слова
Були для нас дороговказом.
І поодиночко, і всіх разом
Він вчив нас рідне шанувати,
Любити і дітей навчати
І мови рідної, і Віри —

Всім дорожити до безміри.
Ціле життя віддав Народу,
Боровся за його свободу
Своїм пером, могутнім словом.
Був мовознавцем, Богословом.

Здавалось, неможливі речі
Сам звалював на власні плечі.
І не стогнав, не гнувсь ніколи.
Він Божі переклав Глаголи
На рідну, милозвучну мову,
Щоби в Святині, на Престоли
Святе Письмо народу дати,
Щоб Матір — Церкву якомсь знову
Поставити на міцну основу
І рідні скарби шанувати.

Бо мова — то Душа Народу,
А Церква — Рідна його Мати.
Лиш має той народ свободу,
Що знає справді собі ціну,
І монолітно до загину,
В лиху, найтяжчуою годину,
Стоїть за рідні ідеали,
Що Предки міцно їх тримали.

Блаженний наш Митрополит
Жив так, як Сам Господь велить:
Він все був сповнений журбою
За свій Народ. І над собою,
Майже до самої могили,
Він працював — що було сили!

Якраз цей Велет, цей Титан,
Цілий свій вік полов бур'ян
На мовнім і церковнім полі,—
Щоб сонце правди, сонце волі,
Тьму віковичної неволі
Розвіяло над нашим Краєм,
Щоб став він справжнім
Божим Раєм.

Він був — Великий Володар,
Такий від Господа мав дар,
Ціле життя, аж до кінця—
Будити душі і серця,
І Правду Божу в них вливати,
До єдності Народ взивати.

Він вчив людину не одну:
Він цілу вчив Галичину,
Волинь, Підляшшя й Холмщину,
Своїм журналом — «Рідна мова»
І «Слово Істини», а потім,
Найдовше ж — «Віра і Культура»
— Останній був в його житті...

Згадати маєм чим Владику!
Він спадщину лишив велику,
Бо — понад тисячу лиш творів!
Народ наш, із усіх просторів,
Цілої нашої України,—
Їх берегтимо, як перлини.

І мій Він був-найбільший Вчитель,
Духовний Батько і Святитель.
Нехай Господь наш, Вседержитель
Його прийме в Свою Обитель!

(о. Олександр Костюк,
12.04.1972 р.)

II. Про Церкву. Переклад Біблії

Великого значення надавав митрополит Іларіон поєднанню християнських церков.

«Церква для нації, — писав він, — це центр її розвою, розвою духовного і культурного. Тому то нації, в яких церква належно розвинена і міцна, і самі більше розвинені і міцні».

У 1960 році як найстаріший в сані митрополит Іларіон скликає в Канаді перший Спільний Собор Єпископів Українських православних Крайових церков, щоб мати спільну думку і спільні дії Української церкви. Це був історичний Собор, бо об'єднання церков — «це світова справа над справами, найважливіша потреба життя, це основа щастя й спасіння всього людства! Це основа культури світу. Настав час, коли всім Христовим Церквам треба забути всі минулі сперечки, подати руку одна одній, щиро признатися в минулих помилках і сісти за одним столом і розумно пошукати поєднання, бо роз'єднання Церков увесь світ б'є, а в першу чергу б'є самих себе!»

І снилась ти мені, Україно,
Велика, радісна і мила, —
Зібравши діток воєдино,
Була ти горда й орлокрила!

І зацвіла одна соборна,
Непереможна Україна, —
І потовклися вражі жорна,
Вродилась нація єдина!

ВІРШ «УМОМ Я БОГА НЕ ВІДЧУЮ»

Люблю я Господа душею,
Люблю Його і серцем всім,
І все істотою своєю
Собі про Нього розповім!

Я чую рухи скрізь Господні,
Я чую подихи весни,
І звуки Божі Великодні
Мені приносять тихі сни.

Я чую Бога кожним рухом
І в кожнім звуці чуткий Він,
І чую серцем, чую духом
Його в природі тихий дзвін...

Я бога серцем і душею
Любовно чую й пізнаю,
А ум істотою своєю
Не бачить. Бога і в Раю!

1960 р.

Понад піввіку віддав Владика Іларіон праці для визволення і державного відбудування України, на добро й Церкви, народу, науки, культури.

Ще з XIX ст. в Україні стала актуальною справа перекладу **БІБЛІЇ** на українську мову. Усім було ясно, що новий переклад конче потрібний. Інші народи багато мають, а в українців немає. Українська інтелігенція добре зрозуміла кінцеву потребу перекладу Біблії на українську мову і справа ця стала пекучою.

Переклад здійснив митрополит Іларіон. Це величний пам'ятник і неоціненний вклад в історію народу України.

«Сповнилися мрії мого життя, — згадував І.Огієнко, — я переклав Біблію на українську мову, і тепер вона видана. У переклад цей я вклав свою душу, увесь розум і все своє серце. Від глибини свого серця передаю свою все життєву працю — переклад Біблії на українську мову — всьому українському народові, як найбільшу працю, яку я все своє життя старанно та вірно робив для нього».

Переклад Огієнка стане взірцем для декількох пізніших перевидань, зокрема і в Москві 1988 року, коли Московський патріархат прийняв рішення про видання Біблії українською мовою на відзнаку 1000-ліття Хрещення Русі.

Отож, Огієнкова мрія про забезпечення можливості і права українського народу звертатися до Бога рідною мовою, нарешті, здійснилася. До неї він ішов цілих 42 роки, вкладаючи в свою титанічну працю стільки здоров'я, розуму, сили волі, захоплення.

То був справжній науковий подвиг, і ним не могли не захоплюватися й ті, хто добре знав Огієнка, й ті, хто почув про нього вперше під час широкого представлення в християнському світі Біблії мовою великого, але бездержавного українського народу. Про це засвідчує зокрема і факт відзначення митрополита Іларіона спеціальною медаллю королеви Англії Єлизавети II з нагоди коронації її величності 2 червня 1953 року і обрання перекладача «почесним дожиттєвим членом» Біблійного товариства» 5 грудня 1955 року. А скільки щирих і захоплених відгуків на цей переклад можна віднайти і в різноманітній періодиці того часу! Варто навести бодай деякі з них.

Серед тих, хто читав рукописний переклад Нового Заповіту перед затвердженням його спеціальною комісією, був відомий український письменник і публіцист Юрій Липа, котрий мешкав на той час у Варшаві. Ось фрагмент його оцінки Огієнкової праці: «Кожне слово чи речення перевірене не тільки за оригіналом, але й за кращими сучасними перекладами. Але не тільки ця пильна вірність оригіналові характеризує переклад. Є в нім дивна ясність думки та простота вислову... Переклад Огієнка звучить чисто й маестатично. Та величавість, що випливає з його глибокої простоти, вирізняє цей переклад від усіх інших українських перекладів» («Рідна мова». — 1939. — Ч. 2. — С. 54-55).

Член ревізійної комісії з оцінки перекладу німець Мартін Гофман так оцінив працю українського вченого: «Це велике щастя, що переклад... не був знищений війною. Він такий гарний, що його друкувати буде «un eveniment exstraordinaire» («Слово істини». — 1948. Ч. 5). Один з авторитетних знавців Святого Письма К. Костів зазначав: «Українська Біблія в перекладі професора д-ра Ів. Огієнка класична найкраща з досі існуючих перекладів чи не між всіма слов'янами» («Віра й культура». — 1955. Ч. 10).

Серед сучасних провідних учених-фахівців, хто високо оцінив працю Огієнка, варто виділити висловлювання професора Дмитра Степовика: «Переклад Біблії — вершина наукової і перекладацької діяльності Івана Огієнка, його унікальний внесок в українське біблійознавство. Історія цього перекладу заслуговує на окрему і спеціальну розмову, якої не можна вичерпати рамками статті» («Літературна Україна». — 1992. — 16 січня).

Огієнкова Біблія, як і десятки його перекладених і виданих за кордоном богослужбових книг, виконує і сьогодні, окрім релігійної, ще одну важливу місію — забезпечення українському народові невід'ємного права читати і пізнавати Святе Письмо своєю рідною мовою.

Після неодноразових перевидань у Канаді, Сполучених Штатах Америки, країнах Західної Європи, до того ж, значними накладками, прийшов, нарешті, довгожданий час друкування Огієнкового перекладу Біблії вдома, на українській землі, — вільно, без будь-яких заборон і обмежень. Сталося це вперше аж через 32 роки після появи її в світ у Англії. Заходами Українського Біблійного товариства ця найголовніша, найдорожча і найтрудніша праця Івана Огієнка — україномовна Біблія — була відтворена в Україні 1995 року.

В день завершення роботи над «Біблією», переживаючи особливе піднесення, митрополит Іларіон написав виношену, виболену в душі віддавна поему «Свята Біблія відвічна», в якій є такий заклик до українського читача:

Усіх до Книги закликаю:
Читаймо Біблію відвічну, —
Вона — правдива путь до Раю,
Дає й дорогу сьогобічну!..

Читаймо Біблію щоденно,
Вона нас розуму навчас,
Вона відкриє всю Вселенну
Й знання життя подасть безкрає...

Як той орел могучекрилий
Ширяє легко в небеса,
Так з нею вкупі, брате милий,
Твій розум, геній і краса!..

Бо Біблія — Свята наснага
Твоєму розуму навіки,
Із неї родиться відвага
Й свободі духа вірні ліки!

III. Про мову

Показуючи у приклад життя Христа, митрополит Іларіон навчає виховувати молодь, виховувати на національних традиціях, культурі, і перш за все, мови.

«Без знання української мови українцем не будеш», — заповідав І.Огієнко.

І Христос усе своє життя говорив своєю рідною живою арамейською мовою. Навчався, молився нею. Сам Господь Бог наказує нам берегти свою рідну мову.

Батьки зобов'язані навчати своїх дітей української мови.

Перше слово, яке чує дитина в українській родині своїй, — це українське слово матері своєї.

Перша пісня, яку почує дитина, — це пісня її матері, яку вона співає над колискою улюбленої дитини. Тому й зветься рідна мова материнською мовою. Бо рідна мова глибше досягає до серця й до душі людини. Мова матері — найтепліша мова в світі. «Хто забуває українську мову — той забуває усе, навіть матір свою».

ЗАПОВІДІ І.ОГІЄНКА («НАУКА ПРО РІДНОМОВНІ ОBOB'ЯЗКИ»)

Щороку і щохвилини охороняй честь своєї рідної мови, як свою власну, більше того — як честь своєї нації.

Кожний свідомий член народу мусить добре знати і завжди виконувати рідномовні обов'язки свого народу.

Найголовніший обов'язок кожної держави — всіма можливими силами дбати про якнайкращий розвиток спільної для всіх племен її народу літературної мови — як найміцнішої освіти для його духовного об'єднання.

Найсвятіший і найперший обов'язок кожної матері — навчати своїх дітей рідної мови й зацепити їм правдиву любов до неї.

Нехай у великій нашій оселі збудеться воля творця, святиться ім'я і пам'ять живущого, носиться спрага шукаючого й повернеться вдячність перемагаючого, кріпиться сила і воля недужого.

Усі: Дай, Боже, щастя Україні!

Мова зв'язана нероздільно з народом, його історією, і коли ми за Христовим прикладом повинні любити свій народ, то тим самим мусимо любити й берегти й душу його — свою рідну мову, бо без мови народ не може існувати. Безмовний народ — не нація, — це м'ясо і раби для народу мовного.

Правдивий українець повинен правдиво шанувати свою українську мову і добре знати, що вона зростала в нашій тяжкій історії з великими перешкодами і заборонами. Це душа свідомої нації. А ті, хто насиллям захопив і поділив наш народ, хотіли, щоб ми не розвивалися й не стали належною свідомою нацією.

Безмовний українець — це порожній оріх!

Глагол Божий незабутній —	Людина тільки в рідній мові
Предвічна наша Рідна Мово, —	Стає людиною довіку,
В розвої ти двигун могутній,	Шляхи простеляться шовкові,
Для серця людського — Бог — Слово!	І щастя попливе без ліку!
Зближає з небом Мова Рідна,	Із серця Божого краплина,
Що з пелюшок навчила мати,	Міцна, як сталь ти, Мово Рідна,
У ній надзорність погідна,	Тобою вищиться людина,
І спокій батьківської хати!	Йї вперед іде в житті побідно!

IV. Епілог. Про Україну

Митрополит Іларіон володів великим даром ученого світової слави, просвітителя, керівника та вчителя знедоленого народу, захисника й керівника держави — Матері-України! Все своє життя він поклав на Вівтар Вітчизни, на захист святого православ'я, Віри Володимира Великого, дідів-прадідів наших.

Кожне його слово — це стократне насіння високого і повного врожаю. Кожна дія — це безприкладний труд для святого православ'я і Матері-України.

ПОМИЛУЙ, БОЖЕ, УКРАЇНУ!...

Помилуй, Боже, Україну!
І щастя й долю їй подай, —
До неї серцем тихо лину,
Бо це ж мій любий Рідний Край!...

Нічого кращого не знаю,
Вона в душі моїй одна, —
Як вонні пахощі розмаю,
Як тиха зіронька ясна!...

Помилуй, Боже, Україну,
І Щастя й Долю їй подай, —
До неї серцем тихо лину,
Бо це ж мій любий Рідний Край!...

УКРАЇНО МОЯ...

Україно моя, Краю Милий,
За тобою всім серцем сумую,
І все рветься мій дух неспочилий,
Хоч поглянуть те тебе, Святую!...

Так тяжко чути вигнанцем
Із краю рідного навіки,
Хто щирим був його коханцем,
Хто ніс йому цілющі ліки.

Україно моя, Краю Милий,
Хай хоч вітер від тебе прибуде,
Хай сюди принесе снаги й сили
Оживити мої спраглі груди!...

Для мене Україна мила,
Немов та молодість минула:
У мріях лиш, як юна сила
Й не вернеться краса заснула...

Україно моя, Краю Милий,
Хай прилинуть від тебе хоч хмари,
Хай хоч краплю Дніпро наш веселий
Пошле нам живні свої чари!...

Збулася листя деревина,
Але весною знов зодягне, —
А я навіки — чужанина,
Хоч серце в вирії вічно прагне...

Лишусь навіки з чужиною... Які щемкі, сумні й глибинні за змістом слова! Скільки болю, несправджених сподівань і надій вкладено в них! Скільки думок і переживань викликають вони у кожного, хто бодай однією гранню своєї небайдужої душі доторкнувся до того величезного пласту духовного й наукового скарбу, створеного цією людиною, хто спробував бодай усвідомити велич зробленого й пережитого ним заради незалежної України...

І все одно — про Україну...
Про долю щасну, Рідна Мати:
Бог охоронить від загину,
Не дасть в кайданах пропадати!...

Ти встанеш гордо, Мамо Рідна,
І зникне геть скорбота чорна:
Бо он гряде зоря побідна, —
Держава вільна та соборна!...

Я вірю в Бога — Воля лине,
Бо нею повні спраглі груди,
Бо воля — щастя нам єдине,
Тому так буде — буде-буде!...

Літературна композиція створена з уривків проповідей, наукових праць та поетичних творів митрополита Іларіона (Івана Огієнка), а також монографії Миколи Тимошика «Лишусь навіки з чужиною...» (К., 2000 р.)

Отримано: 4.01.2008 р.